

Nr 331.

Av herr **Johansson, Johan Peter**, och herr **Pauli**, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 143 angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna föreslås indragning av en del seminarier och omgruppering av deras förläggning samt en del ändringar i dessa läroanstalters inre organisation. *Allmänna synpunkter.*

Inom vida kretsar av Sveriges lärarekår har länge funnits ett starkt önskemål, att frågan om reformering av folk- och småskollärareutbildningen skulle göras till föremål för en allsidig utredning. Framställning till Kungl. Maj:t i sådant syfte har gjorts av styrelsen för Sveriges folkskollärareförbund 1924, av styrelsen för Småskoleseminariernas lärareförening 1927 och av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening 1930, varjämte flera framstående medlemmar av folkskoleseminariernas lärarekår i föredrag och tidningsartiklar givit uttryck åt samma önskan.

Anledningen till denna opinion hänför sig till förhållanden, som inträffat efter den senaste seminariereformen, eller som redan då förefunnos utan att tillräckligt uppmärksammas.

I det återuppbyggnads- och nydaningsarbete, som efter världskriget upptagits inom nästan alla nationer, ingår som ett mycket viktigt led en strävan att förbättra folkundervisningen. Man går därvid allt mera in för en enhetlig skolorganisation, utsträckt skolplikt och förbättrad lärareutbildning.

Sålunda har Tyskland redan 1919 principiellt avskaffat seminarierna och bestämt, att folkskollärarna skola utbildas vid universitetet eller motsvarande högskolor och att studentexamen skall läggas till grund för denna utbildning.

I England framlade en kunglig kommitté 1926 ett betänkande, vari påyrkas en genomgående reorganisation av folkundervisningen. Förslaget är avsett att vara fullt genomfört 1932. I fråga om lärareutbildning anser kommittén, att denna bör liksom för andra lärare förläggas till universitetet och grundas på avlagd studentexamen.

I Frankrike fastställdes 1920 nya kursplaner för lärareutbildningsanstalterna med vidgade kurser och skärpta krav. Folkskollärareexamen berättigar till studier vid universitetet, där läraren äger att avlägga examen för en lägre grad i humanistiska och naturvetenskapliga ämnen.

Italiens skolväsende reorganiserades 1924. De gamla 3-åriga seminarierna avskaffades och folkskollärareutbildningen förlades till nyinrättade 7-åriga lärareinstitut.

I Schweiz, Tjeckoslovakien, Österrike och flera andra länder förbereder man eller har delvis genomfört reformer, som gå ut på lärareutbildningens grundande på studentexamen och förläggande till universitet eller högskola.

I flera andra länder, som legat efter oss i fråga om lärareutbildning, har man på sista tiden genom vidtagna reformer ryckt upp i jämnbredd med oss eller till och med kommit något före. Så är förhållandet med våra grannar Norge, Danmark och Finland.

I vårt land påyrkade redan för mer än hundra år sedan ett par skolmän inom Växelundervisningssällskapets styrelse, att all lärareutbildning skulle förläggas till universiteten. Lärarekåren i snart sagt alla länder har ännu i dag samma mening. Den internationella lärarekongressen i Bellinzona 1929, vid vilken ett 20-tal länder voro representerade, antog enhälligt följande resolution: »Kongressen anser, att folkskollärarna böra erhålla en allmän kulturell utbildning vid skolor av högre grad, vilken berättigar till inträde vid universitetet, dit deras fackliga utbildning bör i sin helhet förläggas.»

Den allmänna utveckling, som under de senaste åren ägt rum, icke minst på folkskolans område, har skärpt kravet på en förbättrad lärareutbildning. Vilja vi att Sverige i fortsättningen skall behålla den rangplats, det hittills i kulturellt hänseende intagit bland världens nationer, måste vi se till, att vi icke bli distanserade, då det gäller den grundläggande undervisningens standard. Den svenska folkskolan och dess lärarekår ha hittills kunnat uthärda en jämförelse med vilket annat land som helst, men då andra folk taga ett steg framåt på detta område, måste vi följa med, om vi vilja försvara vår plats och om det kan anses vara till gagn för vårt land, att vi i detta avseende bibehålla vår jämnördighet med världens främsta kulturnationer.

Efter den senaste seminarierformen ha vi fått en ny undervisningsplan för folkskolan, som ställer större krav på lärarens insikter i psykologi och pedagogik. Vi ha fått en överbyggnad på folkskolan med undervisningsplikt för läraren på ett plan, som ligger högre än den egentliga folkskolans. Och genom 1927 års riksdagsbeslut i skolfrågan har folkskolan gjorts till bottenskola även för den högre undervisningen, vilket i sin mån ökar kraven på lärarens kompetens.

Till följd av bl. a. industriens rationalisering och den levande arbetskraftens ersättande med maskinella anordningar har en betydande arbetslöshet uppstått bland ungdomen. Det har blivit för samhället en trängande angelägenhet att bereda denna ungdom sysselsättning med inhämtande av nyttiga kunskaper, till dess den kan insättas i förvärvsarbetet. Detta kan knappast ske utan folkskolans medverkan. Men då denna undervisning för den mognare ungdomen måste läggas utanför folkskolans kurser, kommer den att kräva bättre kvalifikationer av läraren.

Vid 1931 års riksdag har beslutats att höja inträdesåldern vid fabriker och hantverk från 13 till 14 år, vilket ovillkorligen har till följd, att folkskolans

undervisning och fostrande vård måste utsträckas ännu ett år utöver vad som nu är fallet. Men man kan inte i fortsättningen ideligen pålägga folkskolans lärare nya och mera krävande förpliktelser utan att samtidigt bereda dem möjlighet att skaffa sig kompetens för de uppgifter, inför vilka de ställas.

Härtill kommer att den nutida folkskolläraren har behov av bättre kunskaper i främmande språk dels för att kunna tillgodogöra sig de stora kulturländernas pedagogiska litteratur och dels direkt för verksamheten inom skolan.

Vad som närmast påkallar en reform av seminarierna är deras isolerade ställning och dyrbara drift. De sakna anknytning både uppåt och nedåt och hänga organisatoriskt i luften utanför den allmänna skolorganisationen. Av underliggande skolformer är ingen så avpassad, att den med avseende på studiemål och bildningssyfte kan direkt tjäna som underlag för seminarierna. Inträdeskraven växla från år till år mellan realskole- och studentexamen, beroende på de sökandes antal och kvalifikationer. Seminariestadgan är med avseende på föreskrifterna om inträdeskraven för länge sedan satt ur funktion. Det kostar den inträdessökande tid och pengar att på egen hand och utan ledning av några kursplaner söka skaffa sig erforderliga kunskaper för inträde. Seminariestadgan förutsätter att folkskollärarexamen skall vara avlagd vid 21 års ålder, men i verkligheten är medelåldern i de manliga seminariernas avgångsklasser 25 år. En stor del av de mellanliggande fyra åren har förbrukats till planlösa studier för inträdestentamen. Och sedan den unge läraren kommit ut i livet, finner han sig isolerad på ett sidospår utan utsikt till befordran och utan möjlighet till fortsatta studier vid universitetet.

Ju mera man sammandrager seminarieorganisationen, desto billigare blir den. Ville man gå in för ett system av endast 2-åriga studentkurser, torde hela folkskollärareutbildningen kunna centraliseras till sex seminarier i stället för nuvarande fjorton. Vinsten av en sådan anordning bleve icke blott stora ekonomiska besparingar utan även ett rikare pedagogiskt utbyte. Billigast skulle utbildningen bli, om den kunde förläggas till universitet och högskolor. I statens kostnader för lärareutbildningen böra givetvis icke dess utgifter för studentexamen inräknas, eftersom staten har dessa kostnader, vare sig folkskolans taget sina lärarekandidater bland studenterna eller icke.

Man kan möjligen hysa farhågor för att landsbygdens begåvningar i betydande omfattning skulle utestängas från lärarbanan, om studentexamen sattes som villkor för inträde vid seminarierna. Dessa betänkligheter ha tidigare haft ett visst berättigande. Men under de senaste åren ha flera omständigheter inträffat, som i hög grad underlätta landsbygdsungdomens tillträde till gymnasier. Möjligheten att på egen hand skaffa sig förkunskaper ha ökats genom korrespondenskurser, grammofon och radio. Avstånden från de högre skolorna ha förminskats genom tillkomsten av busslinjer, bilar och motorcyklar. Därjämte har övergången från folkskolan till realskolan underlättats genom 1927 års skolreform. Skillnaden mellan stad och land har i detta hänseende i avsevärd mån minskats.

Under de senaste åren har också den ständigt och raskt stigande ökningen av inslaget från landsbygden vid läroverken varit påfallande. Vid vissa läro-

verk rekryteras nu exempelvis realskolans 4-åriga linje till mer än hälften från landet. Härtill kommer att de 168 kommunala mellanskolornas samtliga elever i regeln tillhöra landsbygden. Det är dessa skolor som draga till sig landsbygdens begåvningar. De teoretiskt bäst utrustade av dem fortsätta vanligen till studentexamen. Stänga seminarierna sina portar för studenterna, komma dessa begåvningar att gå folkskolan förbi och söka sig till andra banor.

I de flesta andra länder har lärarpersonalen i folk- och småskolan samma utbildning. Och medgivnas måste också, att det kräves lika stor skicklighet och lika god psykologisk och pedagogisk insikt för att handleda de första årsklasserna i skolan som på ett högre stadium. »De mindre barnens undervisning och handledning är icke lättare utan i vissa avseenden svårare än de störres», säger redan Folkundervisningskommittén i sitt seminariebetänkande år 1911. »Faran för slentrian och mekanisering är i småskolan ej lättare att undgå än i folkskolan, snarare tvärtom; behovet av bildning och pedagogisk insikt hos läraren gör sig i det stora hela gällande i lika mån å barnskolans alla stadier, så snart man uppställer kravet på en verkligt utvecklande och uppfostrande lärarverksamhet.» Småskoleseminarierna kommo till som ett provisorium och ha sedan bibehållits huvudsakligen av ekonomiska skäl. Enligt 1919 års seminariestadga bygga de på folkskolan, men inträdesfordringarna ligga i verkligheten betydligt högre. Av de elever, som 1929 intogos i småskoleseminarierna, hade 38 % endast folkskoleunderbyggnad, 31 % hade genomgått folkhögskola, högre folkskola eller andra kurser och 31 % hade normalskolekompetens, student- eller realskoleexamen. En mycket stark förskjutning till förmån för den sistnämnda gruppen har under de senaste åren skett på den förstnämndas bekostnad. Samma år hade 155 flickor med minst realskoleexamen anmält sig för inträde vid seminarierna. Av dessa intogos endast 85, vilket visar att de 213 utan sådan examen, som samtidigt vunno inträde, hade minst det mått av kunskaper, som garanteras genom realskoleexamen. Det är numera ingen ovanlig företeelse, att kvinnliga studenter gå igenom seminariet för att vinna anställning som småskollärarinnor. För 10 år sedan hade gymnasierna sammanlagt 63 kvinnliga elever; i år ha de 1,467. Denna siffra kommer säkerligen att höjas i den mån, de beslutade skolreformerna hinna verka. Innevarande år ha icke mindre än 652 flickor anmält sig till studentexamen. De kvinnliga studenterna komma — och detta med rätta — att kräva plats i samhället. På ingen bana har studenten så god och så allsidig användning för sina kunskaper som på lärarbanan. Trycket från de kvinnliga studenterna kommer utan tvivel att bli så starkt, att statsmakterna icke i längden kunna hindra dem att komma in på lärarbanan för tjänstgöring i småskolan. Löneförmånerna äro visserligen blygsamma, men den unga studentskans utsikter på andra levnadsbanor äro heller icke så lysande.

Om hänsyn toges till alla de i det föregående nämnda omständigheterna, synas starka skäl tala för att folkskollärarytbildningen grundas på studentexamen och helt och hållet förläggas till universitets- och högskolestäderna. Departementschefen förklarar sig ju också anse det möjligt, att en dylik anordning framdeles kan komma att på allvar ifrågasättas även i vårt land.

Sådant läget nu är, torde det dock vara lämpligast, att såsom en övergångsform i likhet med vad Kungl. Maj:t föreslagit bedriva denna lärarutbildning på två linjer, en 2-årig studentlinje och en 4-årig seminarielinje. Då den förra ställer sig billigare för staten och säkerligen lämnar ett bättre resultat, synes den emellertid böra anlitas i större utsträckning än vad den kungl. propositionen anger. För den 4-åriga seminarielinjen föreslås i propositionen realskoleexamen eller motsvarande kompetens som inträdesvillkor, och vi förena oss med detta förslag. I verkligheten ligga inträdeskraven redan nu högre än denna examen.

Innan vi övergå till att närmare motivera och framlägga våra förslag, tillåta vi oss först rikta några kritiska anmärkningar mot den kungl. propositionen, vars stora förtjänster på många punkter vi därmed ingalunda velat underkänna. Kungl. Maj:ts proposition avser bl. a. att genom nedbringandet av seminariernas antal och utexamineringskapacitet med hänsyn till föreliggande behov avsevärt begränsa statsverkets kostnad för utbildning av lärare vid folk- och småskolor. Med allt erkännande åt detta i hög grad lofvärda uppsåt måste emellertid konstateras, att härvid icke tillräcklig planmässighet iakttagits och ej heller det åsyftade målet vunnits. Med fog har Kungl. skolöverstyrelsen betonat, »att användning av dubbelseminarier medför påtagliga fördelar av såväl pedagogisk som ekonomisk art. — — — Ekonomiskt sett betyder ett dubbelseminarium i jämförelse med två enkelseminarier, vad angår de årliga driftkostnaderna, en besparing med *minst* 35,000 kronor». Icke desto mindre räknar Kungl. Maj:t i den blivande organisationen, vad folkskoleseminarierna vidkommer, med icke mindre än 5 enkelseminarier (d. v. s. med allenast en fyraårig kurs): i Linköping, Karlstad, Falun (i byggnaden för folkskoleseminariet i Falun skulle dock inrymmas jämväl ett småskoleseminarium med parallellavdelning), Härnösand och Luleå. Icke nog därmed: de senast uppförda, särdeles ändamålsenligt inrättade dubbelseminarierna i Linköping och Karlstad skulle i enlighet med den kungl. propositionen förvandlas till enkelseminarier, d. v. s. dessa seminariers moderna byggnader, som vardera avsetts för åtta klasser, skulle för framtiden tagas i bruk blott för fyra. Härvid bör dock erinras om, att det föreslagna enkelseminariet i Karlstad av Kungl. Maj:t är avsett att i en obestämd framtid utvidgas till ett slags dubbelseminarium, då kursen för småskollärarynnors utbildning till folkskollärarynnor kommer till stånd; denna är nämligen avsedd att inrymmas i folkskoleseminariets i Karlstad nuvarande byggnad. Även dubbelseminariet i Luleå degraderas av propositionen till enkelseminarium. Märkligt är, att Kungl. Maj:t funnit lämpligt att i folkskoleseminariet i Växjö inrymma en tvåårig studentkurs vid sidan av den fyraåriga, helst som skolöverstyrelsen förklarar, att förläggning av studentkurs till Växjö med hänsyn till lokalutrymmet ej låter sig göra, om kursen skall göras tvåårig. Härvid är särskilt en synpunkt att beakta. En viktig förmån, som avses med den av Kungl. Maj:t föreslagna förlängda kursen för studenter, är att vinna en grundligare praktisk pedagogisk utbildning, men en sådan förutsätter vidgade övningsskolor, och härför erbjuda ej seminarielokalerna i Växjö nödiga möjligheter.

*Kritik av
propositionen.*

I närslutna bilaga granskas närmare i vad mån propositionen lyckats förverkliga sitt syfte att göra besparingar, särskilt med hänsyn till ett klokt utnyttjande av till buds stående byggnader för den blivande folkskollärare- och småskolläraryrkesutbildningen. Därav framgår, att de utgifter för det allmänna (stat och kommuner), som inom en snar framtid komma att krävas för nödvändiga reparationer av statens seminarielokaler i Strängnäs, inklusive kostnad för värme och inventarier (108,320 kr.), Skara (150,800 kr.), Kalmar (52,000 kr.), Landskrona (50,000 kr. [?]), — varom propositionen ingenting nämner — utgöra tillsammans minst 361,120 kr. Härtill komma såsom ifrånde ifrågavarande småskolseminariernas egen synpunkt onödiga, men av departementschefen beräknade årliga kostnader för underhåll av trädgårdarna å ifrågavarande seminariers tomtområden (Strängnäs 3,200 kr., Skara 2,600 kr., Kalmar 3,600 kr., Landskrona 3,500 kr.) tillsammans 12,900 kr. Dessa senare årliga utgifter skulle kapitaliserade efter 5 % utgöra 258,000 kr. Sammanlagt kan man således säga, att den kungliga propositionens förverkligande i denna del skulle förorsaka det allmänna (stat och kommun) en förlust på över 600,000 kr. — ett, om man ser på det verkliga läget i fråga om statens och kommunernas tillgång på seminarielokaler, helt oförklarligt och oförsvarligt slöseri, helst i depressionstider.

En från statsekonomisk synpunkt fullt lämplig seminariorganisation förutsätter en starkare centralisering av seminarierna än propositionen räknar med. I åtskilliga i denna meddelade yttranden av de seminariesakkunniga och skolöverstyrelsen har nedlagts mycken möda på beräklandet av de särskilda seminariernas »rekryterings- och avlevereringsområden». Dyliga beräkningar synas oss skäligen ofruktbara. Seminariernas lärjungeförteckningar visa nämligen, att det synnerligen ofta händer, att unga män och kvinnor från Norrland söka sig till ett seminarium i mellersta Sverige (ej sällan inträffar ett omvänt förhållande), liksom att ungdomar från Sydsverige söka sig till ett seminarium i mellersta Sverige. De vilja ofta under studietiden se en annan trakt än hembygden. Orsakerna kunna f. ö. vara andra och mycket olikartade. Huru som helst, det är ett välbekant faktum, att kostnaden för studievistelsen helt obetydligt fördyras genom längden av resan från hemmet till seminariestaden. Allra minst i tider med rik tillgång på lärare och lärarinnor torde den från seminariet utexaminerade kunna påräkna anställning i hemorten eller dess närhet; han eller hon får nog vara glad att erhålla en sådan, var den än bjudes. Med all rätt yttrar ock departementschefen: »Givetvis komma gränserna mellan seminariernas rekryterings- och avlevereringsområden att bliva något flytande, — — — i praktiskt avseende har detta näppeligen någon större betydelse i våra dagar med deras utvecklade kommunikationsförhållanden» — och ännu mindre i framtiden. Skada, att den kungl. propositionen ej starkare dragit konsekvensen av denna sunda och verklighetsbetonade uppfattning för seminariorganisationens vidkommande. Verkliga eller förmenta ortsintressen böra ej få stå hindrande i vägen för en verklig rationalisering av seminariorganisationen.

Vid en granskning av det sätt, varpå propositionen organisatoriskt tillgodoser den praktiska och teoretiska lärarutbildningen, måste man fråga: Varför

bibehållas för folkskollärarytbildningen enkelseminarierna (propositionen föreslår, som nämnt, ej mindre än fem sådana), då sammanslagningen i dubbelseminarier innebär vidgade möjligheter till pedagogisk utrustning och samtidigt en betydande besparing? Skolöverstyrelsen vittnar, att »det pedagogiska utbytet lärarna emellan blir rikare vid en större läroanstalt med mer än en facklärare i samma ämne» (prop. s. 211). De nuvarande dubbelseminarierna (två fyraåriga kurser sammanförda) ha den stora förmånen att för undervisningen i sina tio kunskapsämnen ha tillgång till ej mindre än tio lektorer (i Göteborg 11). På grund härav har en god specialisering kunnat genomföras, även om ej vart och ett ämne omhänderhafts av endast en lektor. Så länge den fyraåriga kursen bibehålles, är det skäl att noga överväga, huruvida det kan anses lämpligt att avveckla den bästa organisationsformen: dubbelseminariet. *Små* seminarier måste med nödvändighet bliva både för staten dyrare och därjämte för sin uppgift mindre effektiva än de större: dubbelseminarierna.

Nu går likväl, som sagt, propositionen den motsatta vägen: enkelseminarierna bibehållas i stor utsträckning, medan alla dubbelseminarier av nuvarande typ nedläggas, vilket uppenbarligen är en förändring till det sämre.

I hög grad erkännansvärd är den i propositionen föreslagna betydelsefulla förändringen, att folkskollärarytbildningen inordnas i enhetsskolans ram genom att seminariekursen bygges dels tvåårig på avlagd studentexamen och dels fyraårig på avlagd realexamen (eller ett realexamens krav i det hela motsvarande kunskapsmått). Likaledes måste det väcka tillfredsställelse, att studenternas folkskollärarytbildning nu göres tvåårig, då nämligen fackmännen länge varit övertygade om, att en ettårig kurs, särskilt med hänsyn till den praktiska utbildningen för lärarkallet, varit otillräcklig.

Emellertid måste vi anse, att sex tvååriga kurser äro otillräckliga med hänsyn till det stora antalet synnerligen kvalificerade och för lärarkallet lämpade studenter, som årligen söka in till studentkurserna, men som måste avvisas på grund av bristande utrymme. Och det är att förmoda, att ett ej ringa antal studenter med nuvarande ringa utbildningsmöjligheter — endast *två* studentklasser med tillsammans 50 elever i riket — alldeles avstå från formlig ansökan, i trots av att de gärna skulle önska att under gynnsammare omständigheter vinna utbildning för denna bana. Väl har det hänt i ej få fall, att studenter erhållit inträde i det fyraåriga seminariets första klass, men det behöver ej framhållas, vilket slöseri med tid och kraft det är, att de således måste genomgå en utbildning, som på det hela taget är lagd med andra och lägre kunskapsförutsättningar som grund, än studenten måste anses fylla.

De tvååriga kurserna äro ock för statsverket avgjort billigare än de fyraåriga.

Det må vidare spörjas: Varför hopkopplar propositionen alltid en tvåårig kurs med en fyraårig? Man måste betänka, att ämneslärarna i de föreslagna nya dubbelseminarierna (en fyraårig kurs plus en tvåårig studentkurs) nödgas splittra sin undervisning och arbetskraft på två eller flera ämnen och på två så olikartade elevkategorier som lärjungar med studentkunskaper och lärjungar med allenast realexamen eller motsvarande kunskapsfordringar. Ett samman-

förande av rena tvååriga, resp. fyraåriga kurser vore helt säkert bättre ur både pedagogisk och ekonomisk synpunkt.

Departementschefen betonar, att den kungl. propositionen åsyftar en förbättrad lärarbildning. Det är då anmärkningsvärt, att man väl får kännedom om utbildningstidens längd och även i huvudsak om inträdesfordringarna till de båda olikartade kurserna men icke så mycket som ett utkast till kursplaner. I verkligheten får man ingen kännedom om de nya seminariernas inre arbete, ingen upplysning om den närmare arten av den tilltänkta folkskollärarytbildningen. Allt detta ställes på framtiden. Departementschefen yttrar: »Vad som däremot, under förutsättning av att mitt förslag vinner godkännande, sedermera kräver utredning, är frågan om ny undervisningsplan.»

Lika litet får man närmare upplysning om varpå beräkningarna angående de nya seminariernas lärarbehov vila. Det är dock i hög grad märkligt, att, medan de gamla dubbelseminarierna förfoga över 10 ordinarie ämneslärare (i Göteborg 11), de föreslagna nya dubbelseminarierna skola nöja sig med 6. Skola undervisningsplanerna rätta sig efter lärartillgången? kan man med fog fråga. Vi upprepa: om det för en verklig reform väsentliga — seminariernas arbete — lämnar oss propositionen i ovisshet. Det är i våra ögon dess största brist.

Anmärkningsvärt är ock, att propositionen förbigår de åtgärder, som i utlandet vidtagits till lärarbildningens höjande. Som ovan framhållits, är det en i alla kulturländer i samband med enhetsskolans genomförande framträdande strävan att höja folkskollärarytbildningen, att bygga denna på studentexamen som grund och giva densamma en mer eller mindre högskolemässig karaktär. Det tyska systemet bör för oss svenskar vara av särskilt intresse, och vi skola tillåta oss att här nämna några närmare detaljer i fråga om detsamma. Detta system är visst icke något säreget för blott ett mindre antal av delstaterna utan gäller så gott som hela Tyska riket. Par. 143 mom. 2 i den tyska riksförfattningen av 11 aug. 1919 lyder: »Lärarytbildningen skall enligt de grundsatser, som allmänt gälla för den högre bildningen, för riket enhetligt regleras.» Denna bestämmelse tolkas som ett godkännande av fordringarna på universitets- eller högskolebildning för folkskollärare. Den tyska lärarytbildningen har blivit principiellt enhetligt bestämd för hela riket. De olika staterna ha emellertid med stor frihet i detaljer utformat organisationen och utbildningen. Några existera de gamla, fleråriga seminariekurserna med sin slitning mellan allmänbildande studier och teoretisk och praktisk fackutbildning endast i Bayern och Württemberg, där reformen hittills stött på starkt motstånd från klerikalt katolskt håll, men där det gamla systemet nu är statt på avskrivning. Om också åtskilliga variationer föreligga, kan man dock konstatera, att den nya tyska organisationen för lärarytbildningen är genomförd efter två olika huvudlinjer: å ena sidan särskilt upprättade akademier — de mest typiska äro de preussiska lärarakademierna —, å den andra praktiskt-pedagogiska institut i nära förbindelse med högskola eller universitet; de mest typiska för den senare utbildningsformen äro de pedagogiska instituten i fristaten Sachsen, av vilka det i Leipzig är intimt förbundet med därvarande universitet, det i Dres-

den med den tekniska högskolan i samma stad, som även har filosofisk fakultet.

Studietiden för lärarkandidaterna är 2 à 3 år, på de flesta håll 2. Eleverna äro vid inträdet 18 à 19 år. Den tidigare tyska seminariekursen var uppdelad i en preparandkurs på 3, resp. 4 år och en seminariekurs på 3 år. Lärarkandidaten måste således då träffa sitt yrkesval redan vid 12 à 13 år, men var färdig med sin examen och därmed självförsörjande redan vid 20 år. Den nuvarande tyska lärarstudenten är färdig med sin examen först vid 21 à 22 år, men han har ojämförligt större mognad för lärarkallet. Utbildningen i de pedagogiska instituten i Sachsen omfattar följande grenar: 1) psykologi och pedagogik (inklusive filosofi, etik, barnpsykologi, pedagogikens och uppfostringsväsendets historia, skolförfattningar och skolhygien) i samband därmed grundliga studier av de särskilda ämnenas metodik under ledning av skolade specialister, tillika erfarna pedagoger, 2) nödiga kompletteringar i kunskaps- och övningsämnena, 3) undervisningsövningar och hospitering i institutets övningsskola, allmän didaktik samt en tids skoltjänstgöring i vanlig folkskola (3—6 veckor), 4) ett mera ingående studium av valfritt ämne. Detta senare väljes inom vilket område som helst av betydelse för den blivande lärargärningen. Ämnena tyska språket, främmande språk, historia, hembygdsforskning och biologi ha hittills uppvisat den största frekvensen. För högre betyg inom det valfria ämnet fordras ett rätt omfattande skriftligt arbete, behandlande någon speciell uppgift. Det fördjupade, vetenskapligt inriktade valfria studietid sörjer dels för en viss specialisering i lärarutbildningen, som gagnar det fria folkbildningsarbetet, dels ger det läraren vidare perspektiv. Ett särdeles värdefullt moment i den praktiska lärarutbildningen har skoltjänstgöringen i stads- eller landsbygdsfolkskola visat sig vara. Dels genom institutets förmedling, dels genom eget initiativ erhålla studenterna under en tid av upp till 6 veckor som assistenter åt en folkskollärare eller folkskollärarynna sammanhängande heldagstjänstgöring, varunder de, naturligtvis under viss uppsikt, få svara för skolans eller klassens handledning i alla stycken. Studenten avlämnar efter sin tjänstgöring en skriftlig redogörelse till institutet.

Utbildningen i de preussiska lärarakademierna varar fyra terminer och omfattar systematisk pedagogik, pedagogikens historia, filosofi, psykologi, praktisk socialpedagogik, skolhygien samt folkskolans ämnesområde. Stor vikt lägges på övningsämnena. Den fortgår i form av obligatoriska och valfria föreläsningar samt övningar i fackseminarier. Den praktisk-metodiska utbildningen sker genom hospitering, egen undervisning och lektionskritik. Även här ges tillfälle till fördjupade studier efter eget val.

Observeras bör, att denna utbildning ställer sig för det allmänna vida billigare än den gamla seminarieutbildningen. De båda pedagogiska instituten i Leipzig och Dresden kunna utan svårighet producera ett lika stort antal lärare årligen som de forna 26 seminarierna i fristaten Sachsen. Innevarande termin räknar institutet i Leipzig omkring 900 studenter, det i Dresden 1,300. Lärarpersonalen uppgår dock till ett ringa antal i jämförelse med den gamla seminarieorganisationens. Terminskatalogen från institutet i Leipzig upptar

1 direktor, 27 docenter (ungef. motsvarande våra lektorer), 4 wissenschaftlich-technische Lehrkräfte, 7 wissenschaftliche Assistenten och 19 wissenschaftliche Hilfsarbeiter (i fråga om den sistnämnda gruppen, motsvarande våra timlärare, tagas givetvis lärarkrafter från universitetet i anspråk), d. v. s. en lärarpersonal på 58 lärare och lärarinnor, alltså ej stort mer än det sammanlagda antalet lärare vid ett par av våra största seminarier. Även på andra håll har man gjort liknande ekonomiska besparingar. Man har i vissa stater vunnit en förbättrad folkskollärarytbildning för en årlig kostnad, som ej ens uppgår till hälften av vad seminariernas drift betingade. Då i den tyska organisationen inga klassavdelningar förekomma annat än i övningsskolan, eftersom man i stället tillämpar systemet med ämnesrum, spelar lokalfrågan ej den roll vid förändringar i organisationen, som fallet alltid är vid förändringar av lärarproduktionens storlek här i Sverige. Lärarproduktionen kan utan större svårighet smidigt följa det verkliga behovet.

De nya instituten och akademierna ha att glädja sig åt väl kvalificerade studenter, och de nya folkskolläraernas nit och skicklighet för kallet vitsordas av folkskolinspektörerna. Lärarna rekryteras ur ungefär samma samhällslager som tidigare.

Det är givetvis icke vår mening, att den tyska lärarytbildningen av oss skulle kopieras, men uteslutet är ej, att vi ha åtskilligt att lära av denna. Säkert är, att god utsikt förefinnes att för till antalet ökade studentkurser erhålla väl kvalificerade elever. Antalet utexaminerade studenter här i Sverige har ju stigit från 1,463 vårterminen 1911 till 2,248 vårterminen 1930.

* *
*
*
*

*Folkskol-
lärare-
behovet.*

Propositionen finner det, med hänsyn till den av riksdagen begärda elasticiteten inom folkskollärarytbildningen, riktigast att utgå från ett årligt behov av omkring 450 folkskollärare.

Emellertid är det departementschefens åsikt, att en kurs för småskollärarynnors utbildning till folkskollärarynnor, med en årlig examenskapacitet om 25, snarast möjligt bör komma till stånd. Om denna inordnades inom den fasta seminarieorganisationen, vilken fråga dock torde böra tagas under särskild omprövning, skulle enligt propositionens beräkning denna fasta organisation årligen kunna utexaminera ett antal av bortemot 480 folkskollärare, »vilket antal något överstiger det av byråchefen Göransson beräknade folkskollärarynnorbehovet under den närmaste framtiden». Enligt den å sid. 202 lämnade översikten av de olika beräkningarna utav behovet i fråga har skolöverstyrelsens statistiker, byråchefen Göransson, för tiden från 1930 något tiotal år framåt beräknat behovet till 475. Emellertid understryker Göransson själv i den promemoria, som utgör bilaga 29 till skolöverstyrelsens yttrande den 10 november 1931, att »vid en årlig utexamination av i medeltal 475 lärare är ingen hänsyn tagen till återgången av lärare, som en gång avgått, men däremot till att en mindre reserv vid alla tider under läsåret skall förefinnas. Tages hänsyn till återgången, kommer jag», säger byråchefen, »till samma resultat som lektor

Wahlund», d. v. s. 450, Wahlunds siffra i den genom Seminarieläraryöreningens styrelse till Kungl. Maj:t insända inlagan från mars 1931. I sin nya inlaga till Kungl. Maj:t i januari 1932 har Wahlund, efter bl. a. den senaste utredning, som skolöverstyrelsen verkställt, varigenom ernåtts noggrannare upplysningar om vissa förhållanden än som tidigare stodo till buds, närmare preciserat sitt förra uttalande på följande sätt: »Behovet av nyexaminerade folkskollärare torde från och med år 1936 under nio år behöva röra sig omkring talet 400, under de tio följande åren omkring talet 450 och i normala fall ej överskrida dessa tal.»

Även om man, såsom vi ämna förorda, bygger folkskolläraryutbildningen i avsevärt högre grad än hittills varit fallet på studentexamen som grundval och sålunda bör räkna med en något större avgång till lärtjänster vid högre skolor än hittills, så torde man, med hänsyn till vad statistikerna äro tämligen eniga om för den närmaste framtiden, kunna utan fara begränsa folkskolläraryexaminationen till ett årligt antal av 450. Om man därtill i enlighet med departementschefens förslag — efter särskild utredning — inrättar en två- eller treårig kurs för 25 småskolläraryor fram till folkskolläraryexamen, är man tydligtvis helt på den säkra sidan.

Vi anse alltså, att man i enlighet med vad propositionen föreslår bör utgå från en årlig folkskollärary- och folkskolläraryinneexamination på 450 såsom det normala under den framtid, som kan med relativ säkerhet överblickas, eventuellt med tillägg för ytterligare 25 förutvarande småskolläraryor.

Det närmaste rent organisatoriska spörsmålet blir under sådana förhållanden, på vilket sätt utbildningen bör förbindas med skolsystemet i övrigt.

I likhet med propositionen och skolöverstyrelsen mena vi, att studentutbildningen för folkskollärary bör utgöras av en tvåårig kurs; de motiv, som förbragts för en dylik utökning av den nu ettåriga kursen, synas fullt övertygande. Likaså förefaller det utan vidare diskussion klart, att den väsentligen på realexamen byggda kursen, såsom nu föreslås, bör liksom den hittillsvarande normala seminariekursen vara fyraårig. Beträffande den av överstyrelsen framkastade tanken på femåriga seminariekurser, stående helt utanför det allmänna skolsystemet, biträda vi den i propositionen företrädde åsikten, att sådana dyrbara kurser, med det allmänna skolväsendets nuvarande utveckling, måste anses onödiga.

Den frågan uppstår då, i vad mån folkskolläraryutbildningen bör bygga på studentexamen och i vad mån på realexamen. Den under de senaste åren abnormalt ringa studentutbildningen vid seminarierna, ungefär en tiondedel av de examinerade mot tidigare (1921—1923) en fjärdedel, har skolöverstyrelsen i sitt senaste seminarieförslag velat utöka till inemot 20 %, och propositionen, som ökar studentkurserna från av överstyrelsen föreslagna 4 till 6, höjer därmed procentsiffran till ungefär 33. För vår del anse vi, att tiden nu är kommen för att åtminstone jämställa omfattningen av detta slags folkskolläraryutbildning, vilken, såsom vi i annat sammanhang framhållit, tydligen är framtidslinjen, med den fyraåriga, på realexamen byggda. Vi tänka oss alltså, att hälften av de nu erforderliga omkring 450 nya folkskolläraryor för år, sålunda

Folkskoleseminariernas närmare organisation.

omkring 225, böra utexamineras i studentkurser och ungefär lika många i fyraåriga kurser.

Den utomordentligt viktiga frågan, hur själva utbildningsarbetet skall närmare gestalta sig i de nya tvååriga och fyraåriga kurserna, vilka bådadera komma att arbeta under så olika förhållanden mot de nuvarande seminariekurserna, den frågan kan, såsom ovan framhållits, för närvarande sägas vara helt outredd.

Även om man emellertid måste betona det principiellt oriktiga och praktiskt sett riskabla i att definitivt bestämma en lärarutbildningsorganisations hela yttre ram och fastläsa den vid en viss årskostnad, allt medan undervisningsplaner med angivande av lärostoff och lärometoder knappast ännu äro antydda men lärarantalet på förhand bestämt, så utesluter detta dock ej, att man — på det stadium, som nu föreligger, sedan seminariesakkunniga i ett och ett halvt år, skolöverstyrelsen i närmare ett halvt år och ecklesiastikdepartementet under några månader utrett seminariefrågans organisatoriska del — tar upp själva organisationsproblemet till diskussion och därvid sätter ifråga, huruvida ej ett mera tillfredsställande förslag än det nu framlagda kunde tänkas.

Beträffande den föreslagna folkskollärarytbildningens årliga examenskapacitet ha vi deklarerat vår anslutning till förslaget. Men frågan gäller, om ej en folkskollärarytbildning av denna omfattning kan, med utgångspunkt från vad vi för närvarande äga, göras på en gång bättre och billigare än vad förslaget innebär. Vi skola här försöka skissera ett förslag till en dylik organisation och utgå därvid från här nedan angivna allmänna grundsatser rörande undervisningens beskaffenhet.

Såsom redan angivits, vilja vi giva den tvååriga *studentutbildningen* lika stort utrymme som utbildningen i fyraåriga kurser. Men denna utbildning av studenter för folkskollärarkallet bör enligt vår mening icke, såsom hittills praktiserats och tydligtvis även tänkts enligt skolöverstyrelsens och Kungl. Maj:ts förslag, ha en väsentligen *skolmässig* karaktär med lärjungarnas stränga uppdelande i klasser, deras bindande vid lärorummet under en så stor del av arbetsveckan, som nu är fallet, samt den enskilde lärarens samarbete med lärjungarna huvudsakligen bundet vid ett drygt tjugotal timmar i veckan på katedern inför en klass. Detta undervisningsarbete, med studenter som lärjungar och som nu föreslås utsträckt till att omfatta två år, måste enligt vår uppfattning, om det ej i realiteten skall bliva väsentligen förfelat, få en, vad de teoretiska studierna vidkommer, mera högskolemässig inriktning. Härav följer, synes det oss, att denna utbildningsform bör tills vidare, då ej större antal än hälften av samtliga utexaminerade skulle vara studenter, kunna helt förläggas till de tre seminarier i Stockholm, Uppsala och Lund. Vi föreställa oss, att, om dessa seminarier utrustades med tillräckligt antal lärarkrafter, d. v. s. *ungefär* det antal lärare, som där för närvarande finnes, 75 studenter skulle kunna årligen utexamineras vid varterdera av dem. Examenskapaciteten vid dessa tre seminarier skulle alltså kunna utökas från för närvarande ett 150-tal (högst 168) till 225, utan att årskostnaderna härför behövde ökas med mer än ett få-

tal nya lärartjänster (sannolikt 1 övningslärartjänst och 6—9 övningsskollärartjänster, varemot 2 lektorstjänster, den ena på extra stat, borde kunna indragas).

Vi förutsätta härvidlag, att den kommande undervisningsplanen uppdrager åt lektorerna först och främst att väsentligen omhänderha den mera sammanhängande metodiska undervisningen i var sitt bland folkskolans s. k. kunskapsämnen med därvid erforderlig genomgång av folkskolans lärokurser, sedda i ett något större bildningssammanhang, med diskussion av nyare undervisningsmetoder och olika läroböcker för folkskolan m. m., men även att åt dessa studenter och blivande folkskollärare meddela undervisning, helst i universitetsseminariernas form, rörande sådana valda delar av var sitt ämne, där gymnasiekursens beskaffenhet kan tänkas göra en kompletterande undervisning särskilt önskvärd för den blivande folkskolläraren. Sannolikt borde dock denna sistnämnda del av lektorernas undervisning vara i mycket stor utsträckning valfri för lärjungarna, med högst två ämnen som obligatoriska och alltså anslutande sig till vad som i nuvarande seminariestadga kallas »enskit arbete». Härigenom skulle den påklagade splittringen av seminariearbetet motverkas och en begynnande specialisering för folkskollärarnas del kunna främjas. I samma riktning skulle det verka, om antalet obligatoriska övningsämnen nedbringades från nuvarande 5 till 4, snarast teckning, välskrivning, gymnastik med lek och idrott samt ett av ämnena musik, slöjd och trädgårdsskötsel. Den centralisering av även landsbygdens skolväsen, vartill Kungl. Maj:ts nyligen framlagda proposition nr 77 med sin förestående riksdagsbehandling torde kunna betecknas som en direkt begynnelse, gör strävanden i här angiven riktning särskilt berättigade och aktuella.

Beträffande den praktiskt pedagogiska utbildningen är säkerligen i övrigt mycket att lära av den i Tyskland i stor utsträckning praktiserade auskulteringen och övningsundervisningen i verkliga folkskolor i staden och på landet, varom ovan nämnts. Under sådana förhållanden synas de nuvarande övnings-skolorna kunna med nyss antydd utökning vara tillfyllest för en så stor utexaminering, som här föreslagits.

Den koncentring av studentutbildningen till tre stora läroanstalter, som vi sålunda föreslå, måste vi anse innebära särdeles stora pedagogiska vinster, på samma gång som den förbilligar organisationen högst avsevärt. Man har som skäl emot en sådan koncentring andragit, att ett hopförande i samma läroanstalt under själva utbildningstiden av lärjungar vid olika utbildningslinjer skulle medföra en social vinst. Men denna synpunkt synes oss, med nuvarande starka sociala blandning vid alla läroanstalter och således även bland studenterna, icke vara av den betydelse, att man därför bör riskera en högst sannolik försämring av själva utbildningens kvalitet. Propositionens förslag att förlägga studentkurser till Växjö och Umeå kunna vi ej godtaga, framför allt av det skälet, att vi hålla på principen, att studentkurser av här ifrågavarande slag böra förläggas till universitets- eller högskolestäder. Även om något slags inlemmande i själva universitetet eller högskolan skulle vara en mycket avlägsen framtidsstanke, är det uppenbart, att endast dessa städer torde erbjuda de nöd-

vändiga förutsättningarna för förvärvande och bibehållande av den lärarstandard vid seminarierna, som man måste önska i och för lärarutbildningen av studenter, häri även inbegripna mera tillfälliga lärarkrafter vid seminarieundervisningen (timlärare och vikarier).

En koncentrerung av utbildningen till stora läroanstalter bör likaså vara utmärkande för *den fyraåriga seminarielinjen*, detta även här icke blott av nära till hands liggande ekonomiska skäl utan i främsta rummet med hänsyn till utbildningens kvalitet. Propositionen spolierar helt och hållet de hittillsvarande dubbelseminarierna, vilkas verksamhet väl dock framför allt medfört den uppryckning av seminarieundervisningen, som varit utmärkande för tiden efter den senaste reformen. I stället för dessa dubbelseminarier inför propositionen ett nytt slag av dubbelseminarier, en konsekvent hopkoppling av fyraårig och tvåårig kurs. Denna seminarietyp blir för det första dyrbar, emedan i allmänhet de för de hittillsvarande dubbelseminarierna avsedda lokalerna ej bliva tillräckligt utnyttjade; för det andra går denna nya typ miste om det kanske allra värdefullaste vid de nuvarande dubbelseminarierna, den goda utrustningen med *fackmän* såsom lärare i seminariets 10 olika kunskapsämnen. I stället för de nuvarande 10 lektorerna (utom rektor och timlärare) skulle nämligen de nya dubbelseminarierna få endast 6 lektorer enligt propositionen, som i denna punkt egendomligt nog kan stödja sig på skolöverstyrelsen. Vi önska alltså bibehålla den nu väl fungerande typen av dubbelseminarier, vilken är både billig och pedagogiskt tillfredsställande i förhållande till sina förutsättningar. Genom en höjning av inträdesfordringarna i enlighet med vad propositionen föreslår, till realexamens nivå, bör denna kurs kunna bliva ännu mera effektiv än hittills, och den nya undervisningsplan, som även här måste utarbetas, kan säkerligen komma att för de högre klasserna förutsätta en mindre stramt skolmässig undervisningsform än som hittills väl i allmänhet tillämpats.

Av de cirka 225 folkskollärare och -lärarinnor, som vi tänkt oss böra utbildas i fyraåriga kurser, föreslå vi 168 utbildade i tre av de hittillsvarande dubbelseminarierna, nämligen de i Göteborg, Linköping och Umeå; 28 skulle utbildas i Falun, eventuellt senare tillsammans med 25 småskollärarinnor, som skulle likaså föras fram till folkskolläraryxamen; och 28 skulle utbildas i Karlstad, där även en dubbel småskoleseminarietyp kunde inrättas. Summan blir då 224.

	Antal examinnader från:		Summa:
	tvååriga kurser:	fyraåriga kurser:	
Stockholm	75	—	75
Uppsala	75	—	75
Lund	75	—	75
Linköping	—	56	56
Falun	—	28	28
Göteborg	—	56	56
Karlstad	—	28	28
Umeå	—	56	56
Summa	225	224	449.

En sammanfattning av vad vi här förordat rörande de särskilda *lärarutbildningsanstalternas för folkskolan organisation* skulle te sig på sätt förestående tabell utvisar.

Olikheten gentemot propositionen utgör, som synes, först och främst, att samma examenskapacitet här skulle åstadkommas genom 8 utbildningsanstalter i stället för propositionens 11. Genom denna koncentration skulle, mena vi, viktiga förutsättningar kunna vinnas för stärkande av undervisningens kvalitet. Dels skulle de nya tvååriga studentkurserna omfatta flera examinander — 225 gentemot propositionens 150 och bliva ändamålsenligare anordnade, framför allt försedda med nödigt antal lärare. Dels skulle ock det bästa i den nuvarande normala folkskollärarutbildningen tillvaratagas, genom att de allra flesta av de från fyraåriga kurser utexaminerade lärarna skulle ha fått utbildas i dubbelseminarier av ungefär nuvarande typ, en god seminarieform, som emellertid propositionen vill helt utrota.

I motsats till propositionen anse vi det icke möjligt att, innan undervisningsplaner föreligga, uppgöra en i alla detaljer bindande *ekonomisk plan*. Men så mycket anse vi oss redan nu kunna konstatera, att den av oss här skisserade organisationsplanen kommer att ställa sig *avsevärt billigare* för statsverket än den i propositionen föreslagna. Som grund för denna vår uppfattning hänvisa vi till följande.

Propositionen har att räkna med 11 rektorer och 61 lektorer; enligt vårt skisserade förslag skulle rektorernas antal behöva bli endast 8, lektorernas däremot sannolikt minst 64 (10 vid de tre dubbelseminarierna, 8 vid de tre studentseminarierna, 5 i Falun och 5 i Karlstad); vi räkna med, såsom en nödvändig förutsättning, att lektorernas vid studentkurserna timtjänstgöring måste inbegripa ett betydligt större antal timmar än nu för lektionskritik och individuell handledning samt sålunda timantalet för mera föreläsningssmässiga lektioner och »seminarieövningar» nedsättas under det nu stadgade 20—22. Propositionen räknar med 66 övningslärare; enligt vår organisationsskiss torde omkring 49 bliva tillfyllest; en utfyllnad med timlärare blir säkert av behovet i framtiden liksom nu, något som för övrigt även gäller ämneslärarna. Propositionen räknar slutligen med 62 övningsskollärare, ett antal, som enligt vårt förslag borde kunna nedsäckas till 56—59. Den besparing, som kan vinnas endast genom minskning för framtiden av antalet ordinarie lärare, torde följaktligen belöpa sig till omkring 125,000 kronor. Härtill kommer den besparing, som ligger däri att ytterligare tre seminariebyggnader bliva lediga för andra statsändamål eller kunna avyttras, varjämte de årliga omkostnadsstaterna för dessa seminarier, omkring 75,000 kronor, likaså inbesparas. Den årliga budgetminskningen skulle alltså, sedan organisationen blivit fullt genomförd, bliva omkring 200,000 kronor vid jämförelse med propositionen.

Propositionen räknar ej alls med några engångskostnader. Vi hava ovan uttalat tvivel rörande berättigandet av en sådan beräkning med hänsyn till den mindre goda beskaffenheten av en del bland de statliga seminarielokaler, som propositionen vill anlita för småskollärrinneutbildningen. Vårt förslag kräver givetvis vissa smärre förändringar i seminariebyggnaderna, särskilt dem,

som avsetts för studentutbildning, om, såsom vi anse lämpligt, i första rummet dessa utbildningsanstalter, men efter hand även de övriga folkskoleseminarierna öppnas för både manliga och kvinnliga läraraspiranter. Emellertid är att märka, att det här genomgående är fråga om obetydliga ändringsarbeten i fullt moderna och gedigna byggnader.

Småskole-
semina-
rierna.

Småskoleseminariernas effektivitet sättes av propositionen till en årlig utexaminering på 308. Vi ha ingen anledning att frånga denna siffra.

Även beträffande denna del av seminarieorganisationen bör man givetvis se fram emot en större centralisering av utbildningen. Men framtidsprogrammet får ej stanna härvid. Så efter sin tid som denna viktiga utbildning av lärare för det första skolstadiet är, när den nu helt övertages av staten, måste man hoppas på en genomgripande reform, med gedignare utbildning, nya undervisningsplaner, som även här synas böra grundas på dels studentexamen, dels realexamen, samt med en avsevärt höjd lärarkompetens för utbildningsanstalterna själva.

Både den nuvarande abnorma ekonomiska situationen och riksdagens så nyligen som i fjol fattade beslut torde förhindra, att dessa viktiga frågor nu upptagas till avgörande. Den begränsade reform, som nu omedelbart kan komma i fråga, måste tydligtvis i hög grad få sin prägel av depressionstidens speciella förhållanden. Såsom av den i vår bilaga givna framställningen framgår, kunna vi ej anse, att propositionen tillräckligt beaktat denna synpunkt. I stället för att statsverket nu skulle binda sig vid åtskilliga seminarielokaler, som sannolikt *mycket* snart skulle visa sig vara i behov av kostsamma reparationer, bör uppenbarligen nu den förststatligade småskoleseminarieundervisningen i allra främsta rummet förläggas till sådana i statens eller landstingens ägo befintliga lokaler, angående vilka man åtminstone i allmänhet har grundad förhoppning, att de ej under den närmare framtiden behöva åsamka statsverket nya kostnader. Som känt är, stå även landstingsseminariernas byggnader jämte inventarier och undervisningsmaterieell kostnadsfritt till statsverkets förfogande (jfr bil.). Att reflektera på nybyggnader är givetvis för närvarande uteslutet, även i sådana fall, där landsting eller stad erbjudit dylika. Av detta skäl måste man bland annat avstå från den eljest mycket tilltalande tanken att förlägga ett småskoleseminarium till Göteborg, liksom även huvudstaden alltjämt måste vara i avsaknad av detta slags läroanstalt.

Såsom en interimistisk lösning av småskoleseminariernas förläggningsfråga föreslå vi den erforderliga utbildningen av cirka 308 småskollärarinnor förlagd till följande läroanstalter:

	Antal examinandi:
Luleå nuvarande folkskoleseminarium (en treårig och en tvåårig kurs)	56
Lycksele statliga småskoleseminarium (en treårig kurs)	28
Falu nuvarande småskoleseminarium (en tvåårig kurs)	28
Karlstads nuvarande folkskoleseminarium (två tvååriga kurser)	56
Lindköpings nuvarande småskoleseminarium (en tvåårig kurs)	28
Växjö nuvarande folkskoleseminarium (två tvååriga kurser)	56
Landskrona nuvarande folkskoleseminarium (två tvååriga kurser)	56.

Vad slutligen beträffar de statliga eller för staten tillgängliga *seminarie- Byggnader-
byggnadernas utnyttjande* för folkskoleseminarie- eller småskoleseminarieändamål, skulle enligt vårt förslag 14 seminariabyggnader tagas i bruk, däraf 12 statliga (Stockholm, Uppsala, Lund, Linköping, Falun, Göteborg, Karlstad, Umeå, Växjö, Landskrona, Luleå och Lycksele) och 2 från landsting övertagna (Linköping och Falun), varvid dessa lokaler skulle fullständigt eller nästan fullständigt utnyttjas. Bland de 19 statliga seminarierna skulle alltså 7 bliva lediga för andra ändamål eller kunna avyttras (Skara, Strängnäs, Kalmar, Härnösand, Hagsström, Murjek, Haparanda); bland landsstingsseminarierna alla utom två i gott stånd varande. — Enligt propositionen skulle endast 2 av de 19 statsseminarierna bliva lediga (Hagsström och Murjek), men dessutom alla landstingsseminarierna.

Enligt vårt förslag skulle, som sagt, endast undantagsvis utnyttjade utrymmen behöva förekomma i de seminarier, som skulle bevaras; egentligen blott några rum i Växjö och Luleå samt, därest av någon anledning den planerade kursen för småskollärarinnor ej skulle komma till stånd, 4 rum i Falun. Enligt propositionen däremot skulle ett tjugotal inredda klassrum stå obegagnade, däribland 4 rum i vartdera av de helt moderna seminarierna i Linköping och Karlstad, samt likaså 4 rum i Luleå (jfr bil.) Att räkna med så stora reservutrymmen i dessa tider, då allt tyder på ett icke utökat behov av lärare och då man måste tänka sig som framtidslinje en vidgad studentutbildning med därav följande mindre lokalbehov, synes oss böra betecknas som en anmärkningsvärd brist på sparsamhet.

Som *sammanfattning* av vad här anförts vilja vi slutligen framhålla följande. *Sammanfattning.*

Fullgoda skäl synas oss ha förebragts för den föreslagna nedskärningen av folkskoleseminarieorganisationen till en årlig utexamination av omkring 450, senare eventuellt omkring 480 lärare, samt för nedskärningen av småskoleseminarieorganisationen till en årlig utexamination av omkring 300 lärare. Likaså sympatisera vi varmt med propositionens tanke, att folkskoleseminarierna böra inordnas i det allmänna skolsystemet, genom att dels den fyraåriga kursen bygges upp på realexamen såsom grund, dels en länge av situationen krävd utvidgning av studentutbildningen för folkskolläraryrket kommer till stånd och tvååriga kurser härför inordnas inom den fasta organisationens ram.

Men vi hålla före, att tiden redan är kommen för ett betydligt större utrymme för studentutbildningen för folkskolläraryrket än propositionen medger, och att även frågan om särskild studentutbildning för småskolläraryrket nu borde ha undersökts. Överhuvud taget lämnas småskoleseminarierna enligt propositionen alltså utan varje anknytning till det övriga skolsystemet. Den av riksdagen tre gången beslutade särskilda utbildningen av småskollärarinnor för folkskolläraryrket hänvisas nu av propositionen till förnyad utredning.

Den av riksdagen i dess skrivelse nr 145 år 1929 begärda behandlingen av de två frågorna om folkskoleseminarierna och småskoleseminarierna i den blivande utredningen »såsom ett enda sammanhängande spörsmål» kunna vi ej anse ha blivit iakttagen i den nu framlagda propositionen. Visserligen har i

ett enda fall, nämligen beträffande seminariet i Falun, föreslagits ett sammanförande av en fyraårig folkskoleseminarielinje och två småskoleseminarietkurser inom samma seminariebyggnad, men såvitt vi kunnat finna, saknas varje utredning om huru denna nya form av seminarieutbildning skall fungera, t. ex. beträffande ledning och lärarkompetens.

Vad beträffar den närmare organisationen och förläggningen av de särskilda lärarutbildningsanstalterna, ha vi ansett oss böra framföra anmärkningar både från pedagogisk och ekonomisk synpunkt; den nuvarande bästa utbildningsformen, dubbelseminarierna för folkskollärarytbildningen, slopas helt och hållet; genom konsekvent sammanförande av en studentlinje med endast 25 examinander och ett enkelseminarium skapas en ny form av »dubbelseminarier», vilken måste anses medföra en försämring av utbildningen, och ytterligare 5 enkelseminarier bibehållas utan förbindelse med studentutbildning; vidare skulle ett alltför stort antal seminariebyggnader tagas i bruk, bland vilka en del som en följd härav skulle bli alltför ofullständigt utnyttjade och vissa andra snart nog vara i behov av dyrbara reparationer.

Som en fråga principiell och även praktisk synpunkt allvarlig brist i detta förslag till seminarieorganisation erinra vi till sist om den fullständiga frånvaron av nya undervisningsplaner såväl för de nya tvååriga studentkurserna som för den fyraåriga folkskoleseminarietkurs, som nu skall bygga på realexamen, att nu ej tala om dylika för småskoleseminarierna, i fråga om vilka behovet av en inre reform ej ens dryftas.

När vi under dessa förhållanden våga, efter en så kort tid, som stått oss till buds för utredning, här nedan framlägga ett förslag till seminarieorganisation med viktiga avvikelser från propositionens, har det skett av den anledningen, att det synes oss mycket angeläget, att den reducerade organisationen får träda i kraft så snart som möjligt, samt i förhoppningen, att bristen på utredning rörande seminariernas inre arbete måtte kunna avhjälpas i så god tid före fastställandet av 1933—1934 års budget, att nödvändiga justeringar i här av oss framkastade ekonomiska beräkningar må kunna i tid vidtagas.

Under återopande av vad vi här ovan anfört, hemställa vi, att riksdagen måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 143,

dels besluta följande organisation av statens folk- och småskoleseminarier att träda i successiv tillämpning med början av läsåret 1933—1934:

Folkskoleseminarierna skola vara till antalet 8, därav 3 studentseminarier, 3 dubbelseminarier och 2 enkelseminarier. Varje studentseminarium skall innefatta en tvåårig utbildningskurs med omkring 75 elever i vardera årskursen. Varje dubbelseminarium skall ha två fyraåriga linjer och bygga på en kunskapsnivå, i det hela motsvarande realexamen. Varje enkelseminarium skall innefatta en dylik fyraårig linje. Studentseminarierna skola förläggas till Stockholm, Uppsala och

Lund. Dubbelseminarierna skola förläggas till Linköping, Göteborg och Umeå. Enkelseminarierna skola förläggas till Falun och Karlstad, av vilka det i Karlstad skall förenas med ett dubbelt småskoleseminarium; efter särskild utredning och å tid, som framdeles kommer att bestämmas, skall seminariet i Falun kunna utvidgas med en kurs för småskollärarynnors utbildning till folkskollärarynnor. De olika seminariekurserna skola stå öppna för såväl manliga som kvinnliga lärjungar, och proportionen dem emellan regleras genom särskilda beslut av Konungen och riksdagen gemensamt.

Småskoleseminarierna skola vara till antalet 7, därav 4 dubbelseminarier och 3 enkelseminarier. Dubbelseminarierna skola förläggas till de nuvarande folkskoleseminarierna i Luleå, Karlstad, Växjö och Landskrona. Enkelseminarierna skola förläggas till Lycksele (det nuvarande statliga småskoleseminariet), Falun (det nuvarande landstingsseminariet) och Linköping (det nuvarande landstingsseminariet). Varje dubbelseminarium skall innefatta två tvååriga linjer; dock skall dubbelseminariet i Luleå omfatta en treårig och en tvåårig linje. Enkelseminarierna skola omfatta, seminarierna i Falun och Linköping vardera en tvåårig linje samt seminariet i Lycksele en treårig linje;

dels medgiva, att den av förre rektorn J. Wockatz till staten såsom gåva överlämnade fastigheten vid småskoleseminariet i Hageström må efter nämnda seminariums nedläggande utan vederlag återgå till Wockatz;

dels beträffande anslagen till *folkskoleseminarierna* och till *småskoleseminarierna* under budgetåret 1932—1933 vidtaga de ändringar i ovannämnda propositions förslag, som kunna bliva erforderliga genom bifall till här ovan framställda förslag.

Stockholm den 16 mars 1932.

J. P. Johansson.

Ivan Pauli.

Översikt över till buds stående seminariebyggnader och dessas beskaffenhet.

I skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 145) uttalade 1929 års riksdag såsom angeläget, att frågorna om folkskolläro- och småskolläro-utbildningen behandlas såsom »ett enda sammanhängande spörsmål om statens anordningar för utbildning av lärare för folkundervisningsväsendet». »Därigenom» — heter det i riksdagsskrivelsen — »torde det bliva möjligt att särskilt beträffande lokalfrågorna vinna den mest praktiska och för staten minst kostsamma lösningen av berörda organisationsfrågor.» Det vill synas som om vid utarbetandet av Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag icke i tillbörlig utsträckning beaktats vad sålunda av riksdagen uttalats. Den försämring av det ekonomiska läget, som inträtt efter det riksdagen gjorde sitt ovan omförmälda uttalande, borde dock i än högre grad än 1929 motivera anordningar, präglade av klok sparsamhet med statens medel.

Departementschefen säger sig vad angår lokalfrågorna ha utgått ifrån de seminariebyggnader, som staten själv har i sin ägo, samt därefter undersökt, i vilken utsträckning de skulle förslå för tillgodoseende av det lokalbehov, som erfordras för den tänkta organisationen (sid. 87). Emellertid har han, såsom här skall visas, vid avvägningen av sina förslag i fråga om seminarielokalerna icke i den utsträckning som varit möjligt räknat med vilka seminarier som utan några utgifter för staten (seminariekommunen, resp. vederbörande landsting) kunna inpassas i den nya organisationsplanen.

Den nuvarande *organisationen för utbildning av folkskollärare* omfattar:

6 *manliga dubbelseminarier* med vardera 8 seminarieklassrum, belägna i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg, Karlstad och Luleå;

2 *kvinnliga dubbelseminarier* med vardera 8 seminarieklassrum, belägna i Falun och Umeå;

2 *manliga enkelseminarier* med vardera 4 seminarieklassrum, belägna i Växjö och Härnösand;

4 *kvinnliga enkelseminarier* med vardera 4 seminarieklassrum, belägna i Stockholm, Kalmar, Landskrona och Skara.

Därjämte finnas lokaler för anordnade *tillfälliga studentkurser* vid enkelseminarierna i Stockholm (kvinnlig 1-årig kurs) och Växjö (manlig 1-årig kurs).

Förutom ifrågavarande seminarier disponerar staten i Strängnäs de byggnader, som hittills använts av folkskoleseminariet i Strängnäs, vilket seminarium med vårterminen 1932 enligt statsmakternas beslut avvecklar sin verksamhet.

Samtliga här ovan angivna seminariebyggnader äro enligt Kungl. Maj:ts förslag avsedda att komma till användning för den nya seminarieorganisationen.

För närvarande finnas i *statens ägo följande fyra småskoleseminarier*, i Hagström, Lycksele, Murjek och Haparanda, vilka vardera äro avsedda för *en examensavdelning*. Såsom framgår av utredningarna (sid. 58—62 och 74—78) äro byggnaderna i Hagström och Murjek så bristfälliga, att de icke utan mycket omfattande reparationer kunna för framtiden komma till användning.

Ehuru desammas bibehållande förordats av seminarieakkunniga, har Kungl. Maj:t därför, i enlighet med skolöverstyrelsens senaste förslag, ansett, att dessa böra nedläggas.*

Småskollärrarinneutbildningen har i övrigt ombesörjts av seminarier, upprättade av landstingen och vissa städer. Av dessa äro vissa redan nedlagda; beträffande andra har beslut redan fattats om avveckling under innevarande år. I sin ovan omförmälda skrivelse 1929 (nr 145) gjorde riksdagen beträffande ett eventuellt övertagande av nuvarande lokaler följande uttalande: »Riksdagen utgår nämligen från att ett statens övertagande av den del av småskollärrarinneutbildningen, som hittills påvilat landstingen och vissa städer, icke kommer att äga rum under annan förutsättning, än att landstingen och berörda städer kostnadsfritt och med full äganderätt till staten överlämna den för seminarieutbildningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov.» Under hösten 1931 ha svar på i anledning härav till seminariernas principaler framställd förfrågan rörande ett avsett överlämnande ingått till Kungl. Skolöverstyrelsen.

I anslutning till Skolöverstyrelsens sammanfattning skola här meddelas de erbjudanden, som erhållits beträffande ännu arbetande småskoleseminarier; rörande vilka beslut om nedläggning icke fattats och vilka erbjudanden icke innefatta enbart inventarier.

Vissa staten erbjudna seminariebyggnader jämte tomter m. m.

För seminarium i	Av nedanstående myndighet	Nuvarande hus eller nybyggnad	Löseegendom (landstingets)	Anmärkingar
Linköping	Landstinget	Nuvarande	Ja	
Kalmar	Staden	Nybyggnad	Ja	Enkel- eller dubbelseminarium
Växjö	Staden	Nuvarande	Ja	Därjämte bidrag till ombyggnad
Lund	Landstinget	Nuvarande	Ja	
Halmstad	Landstinget	Nuvarande	Ja	
Göteborg	Staden	Nybyggnad	Ja	Enkel- eller dubbelseminarium
Skara	Landstinget och staden	Nuvarande	Ja	Bidrag till lokaler
Kristinehamn	Staden	Nuvarande	Ja	
Falun	Landstinget	Nuvarande	Ja	
Härnösand	Landstinget	Nuvarande	Ja	
Östersund	Landstinget	Nuvarande	Ja	

Den i propositionen framlagda organisationsplanen beträffande småskoleseminarierna bygger uteslutande på i statens ägo befintliga seminariefastigheter (i ett fall seminariebyggnad), vadan värdet ur statens och seminarieorganisationens synpunkt av de gjorda erbjudandena icke synes ha blivit föremål för en slutgiltig prövning. Det hade dock bort vara angeläget att få utrett, huruvida icke staten skulle kunna besparas redan kända eller inom den närmaste framtiden förutsebara utgifter för skolfastigheterna, därest vid organisationsplanens utarbetande hänsyn jämväl tagits till de erbjudanden, som efter Kungl. Maj:ts förfrågan gjorts från angivna städer och landsting.

Under erinran därom, att de båda statsseminarierna i Haparanda och Lycksele för närvarande äro 3-åriga, att småskollärrarinneutbildningen i övrigt är avsedd att vara 2-årig, att utbildning av folkskollärare är avsedd att bliva dels 4-årig (för inträdessökande med kunskapsmätt motsvarande realskoleexamen), dels 2-årig (för elever med studentexamen), skall här i tabellarisk form sammanfattas de förslag i fråga om seminarieorganisationen, som i propositionen framläggas. Därjämte har i tabellen angivits det antal seminarieklass-

rum, som ingår i resp. typer av seminarier, och det antal av dessa rum, som enligt den i propositionen föreslagna organisationen skulle komma till användning, ävensom det överskott resp. den brist på för seminarieundervisningen avsedda rum, som skulle uppstå.

Statsseminarier, som enl. prop. 143 avses komma till användning	Nuv. organisation	Ryggnaden avsedd för antal sem. klasser	Småskoleseminarier		Folkskoleseminarier				I anspår tagna seminarieklassrum	Överskott eller brist		
			Exa- mens- avdel- ningar	Årligen utexami- nerade elever	Exa- mens- avdel- ningar	Antal elever per examensavdelning						
						Linje						
						4-årig		2-årig				
M.	Kv.	M.	Kv.									
Stockholm . . .	Kv.	5 (6)	—	—	2	—	28	—	25	6		
Uppsala . . .	M.	8	—	—	2	28	—	25	—	6	Översk. 2	
Strängnäs . . .	—	4	2	56	—	—	—	—	—	4		
Linköping . . .	M.	8	—	—	1	28	—	—	—	4	Översk. 4	
Kalmar . . .	Kv.	2	1	28	—	—	—	—	—	2	Översk. 2	
Växjö . . .	M.	5	—	—	2	—	28	—	25	6	Brist 1	
Lund . . .	M.	8	—	—	2	28	—	25	—	6	Översk. 2	
Landskrona . .	Kv.	4	2	56	—	—	—	—	—	4		
Göteborg . . .	M.	8	—	—	2	28	—	25	—	6	Översk. 2	
Skara . . .	Kv.	4	2	56	—	—	—	—	—	4		
Karlstad . . .	M.	8	—	—	1	28	—	—	—	4	1 Översk. 4	
Falun . . .	Kv.	8	2	56	1	—	28	—	—	8		
Härnösand . . .	M.	4	—	—	1	28	—	—	—	4		
Umeå . . .	Kv.	8	—	—	2	—	28	—	25	6	Översk. 2	
Lycksele . . .	Småsk.	3	1	28	—	—	—	—	—	3		
Luleå . . .	M.	8	—	—	1	28	—	—	—	4	Översk. 4	
Haparanda . . .	Småsk.	3	1	28	—	—	—	—	—	3		
			10 (101)	11	308	17	196	112	75	75	80	Översk. 21

¹ Anm: Avsikten är att i framtiden till Karlstad förlägga 2-årig kurs för småskollärarinnors utbildning till folkskollärare, vilken fråga skall bli va föremål för ytterligare utredning.

Till komplettering av uppgifterna härovan torde förtjäna anmärkas, att vid enkelseminarierna i Stockholm och Växjö för närvarande finnas anordnade 1-åriga kurser för kvinnliga resp. manliga studenter. Vid dessa båda seminarier undervisas sålunda för närvarande fem seminarieavdelningar. Enligt propositionen (sid. 234) skulle omläggningen till 2-åriga studentkurser icke medföra något nybyggnadsbehov. Vad Växjö vidkommer, är, som redan nämnts, tvivelaktigt, huruvida departementschefens beräkning härvidlag är riktig.

Om man bortser från ifrågavarande brist på lokaler, skulle reservlokaler förefinnas för 11 2-åriga kurser för utbildning av småskollärarinnor och för utbildning av studenter (resp. småskollärarinnor, därest dylik utbildning kommer till stånd) till folkskollärare. Det vill synas som reservutrymmen för utbildning av bortemot 300 lärare eller 40 procent av det för närvarande beräknade årliga examinationsbehovet av 750 lärare innefattade en alltför stor säkerhetsmarginal. Skulle mot all förmodan större behov uppstå, förefinnes ju alltid möjligheten att inskränka antalet 4-åriga seminarieklasser och ersätta dem med 2-åriga för utbildning av lärare för småskolans behov eller studenter (och småskollärarinnor) till folkskollärare.

I fråga om de folkskoleseminarier, som enligt propositionen skola användas för utbildning av folkskollärare, begäres intet anslag till engångskostnader.

Häri genom inbesparas det anslag på 9,900 kronor, som enligt sakkunnigas förslag skulle krävas för förändring av seminariet i Göteborg till samsemi-

nasium, och de belopp om resp. 18,600, 1,100 och 11,200 kronor, som skulle erfordras i engångskostnader, därest seminarierna i Lund, Karlstad och Umeå skulle förändras till samseminarier i enlighet med skolöverstyrelsens förslag. För genomförande av den föreslagna organisationen i fråga om seminarierna i Stockholm och Växjö anses som ovan nämnts inga särskilda engångsanslag erforderliga. Det torde dock böra observeras, att skolöverstyrelsen (sid. 214) förklarar, att lokalutrymmena i Växjö i normala fall ej förslå för en 2-årig studentkurs (se ovan!).

Det kan förtjäna antecknas, att de ändringar, som erfordras vid ett dubbelseminarium, om detsamma skall kunna mottaga elever av båda könen, enligt ovanstående i genomsnitt kräver ett engångsanslag på 10,000 kronor.

De folkskoleseminarier, som enligt propositionen skola användas för utbildning av småskollärarinnor, äro med undantag för det nybyggda seminariet i Falun de som hava de relativt sämsta byggnaderna. Därest propositionen bifalles, kan man därför också med en till visshet gränsande sannolikhet utgå ifrån, att riksdagen under de närmaste åren kommer att få emotse framställningar om anslag vida utöver det anslag för engångskostnader om 150,320 kronor, som i k. propositionen begäres för seminarierna i Strängnäs och Skara. Det torde därför, om man vill undgå överraskningar, vara påkallat att i tillgängliga handlingar från de senaste åren närmare undersöka, huru verkligheten är beskaffad.

Vad först angår seminariet i *Strängnäs*, som enligt beslut av 1929 års riksdag håller på att avvecklas, är detta beläget på en staden tillhörig tomt om icke mindre än 24,645 kvm. Beträffande detta seminarium skulle sålunda i fråga om äganderätten till den fasta egendomen icke gälla vad riksdagen ansett sig böra kräva av de städer och landsting, som tidigare utbildat småskollärarinnor. Byggnadsstyrelsen har ansett, att seminariet efter ändringar skulle lämpa sig för ett dubbelt småskoleseminarium och har beräknat kostnaderna för förändrings- och reparationsarbetena till 98,800 kr. För inventarieanskaffning erfordras därjämte 9,520 kronor. Av byggnadsanslaget avprutar departementschefen 33,000 kr., som ansetts erforderliga för förändring av värmeledningen. Uppvärmningen har hittills skett med lågtrycksånga, vilket system man velat utbyta mot ett modernare och mera ekonomiskt uppvärmningssystem. — Det kan förutses, att riksdagen, om förslaget i dess nuvarande skick bifalles, inom en snar framtid får vara beredd på att bevilja medel för ändring av värmeledningen samt därjämte nödigt anslag för i samband härmed oundgängliga målningsarbeten.

Förutom här ifrågavarande engångskostnader, som sannolikt icke böra sättas lägre än vad byggnadsstyrelsen beräknat, kräves för den stora trädgårdens underhåll och skötsel ett årligt anslag av 3,200 kr., vilket anslag tidigare utgått till folkskoleseminariet på platsen, men vars bibehållande, så vitt visats, icke betingas av småskolläarinneutbildningens förläggande dit.

Beträffande seminariet i *Kalmar*, som huvudsakligen är inrymt i en putsad tvåvåningsbyggnad av trä, uppvärmd medelst kakelugnar, må till en början erinras därom, att riksdagen i sin skrivelse 1929 (nr 145) med meddelande, att propositionen om indragning av seminariet i Strängnäs biträtts av riksdagen, men att däremot förslaget om indragning av parallellavdelningen i Luleå icke då kunde av riksdagen bifallas, samtidigt gjorde följande uttalande: »Vidare bör uppmärksammas, att ett par av de i denna del av landet belägna seminarierna, nämligen i Landskrona och Kalmar, hava bristfälliga lokaler, ett förhållande, som, om dessa seminarier skola bibehållas, inom en ej alltför avlägsen framtid kommer att åsanka staten betydande utgifter för anskaffande av nya lokaler.» Skolöverstyrelsen säger också, då den i slutet av 1931 skall motivera sitt förslag om detta seminariums bibehållande, att det har i vissa av-

seenden otillräckliga lokaler, »varför utvidgnings- och ändringsarbeten för detta seminarium äro av nöden». Något anslag för avhjälpande av bristfälligheterna i lokalerna begäres emellertid icke nu. Förklaringen härtill kan möjligen sökas i den formulering, varigenom skolöverstyrelsen försvarar sin åtgärd att ej nu kräva nödigt anslag: »Det är emellertid att märka, att de kostnader, som dessa arbeten skulle betinga, icke äro att betrakta som en följd av de förändringar i organisationen överstyrelsen nu föreslår utan äro i och för sig behöfliga». Av byggnadsstyrelsens utredning framgår bl. a., att ny vaktmästarebostad erfordras i stället för den nuvarande, som i likhet med vissa andra lokaler ligger under markytan och har en takhöjd av endast 2 meter, varjämte den är sparsamt belyst. Kostnaderna för seminariets förändring till dubbelt småskoleseminarium ha av byggnadsstyrelsen (sem. sakk. sid. 214) beräknats till 52,000 kronor, varav 20,000 kr. till ny vaktmästarebostad och 23,000 kr. till införande av värmeledning i stället för nuvarande kakelugnar och kaminer. I propositionen, vari seminariet disponeras för enkelt småskoleseminarium, meddelas, att några ändringsarbeten ej torde vara behöfliga.

Även i detta fall kan förutses framtida betydande anslag för s. k. engångskostnader. Driftskostnaderna skulle enligt propositionen belastas med en årlig utgift av 3,600 kr. för underhåll och skötsel av trädgården, ett anslag som icke torde vara behöfligt för undervisningens bedrivande.

Vad seminariet i *Landskrona* beträffar framgår icke av propositionen eller sakkunnigeutlåtandet, vari de av riksdagen i dess ovan citerade skrivelse framhålla bristfälligheterna bestå. Något anslag för reparationer och ändringsarbeten begäres emellertid icke.

För trädgårdens underhåll och skötsel begäres ett årsanslag av 3,500 kr.

I fråga om seminariet i *Skara*, som är inrymt i byggnader, varav större delen uppförts under åren 1868—69 (gymnastikhuset av trä byggt 1884), må till en början antecknas, att 1925 års statsrevisorer framställde allvarliga anmärkningar mot lokalernas beskaffenhet. Saken berördes också av dåvarande departementschefen i statsverkspropositionen 1926. Att lokalerna äro mycket bristfälliga kunde ej förnekas ens av Skara stadsfullmäktige, som dock ansågo, att den gamla byggnaden »efter en nödvändig reparation och förbättring av uppvärmningsanordningarna mycket väl ännu några år torde kunna fylla lokalbehovet för ett enkelt seminarium». Av propositionen framgår (sid. 215), att en tillfredsställande om- och tillbyggnad av seminariet för detsamma fortsatta användning som enkelt folkskoleseminarium skulle kunna utföras för 403,000 kr. Byggnadsstyrelsen har beräknat, att det skall kunna förändras till dubbelt småskoleseminarium för 150,800 kronor, och i propositionen sättes kostnaden till 125,000 kronor, varav dock 50,000 kr. enligt utfästelse skall betalas med hälften var av Skara stad och Skaraborgs läns landsting. Statens utgifter ha därför i propositionen upptagits till 75,000 kr.

Till seminariet hör en — så vitt man förstår — för seminariets behov icke nödvändig botanisk trädgård. Underhåll av denna kräver ett årsanslag av 2,600 kronor.

Trädgårdarna i Strängnäs, Kalmar, Landskrona och Skara kräva sålunda ett årligt underhållsanslag på 12,900 kronor. Några motsvarande anslag torde icke finnas i de nuvarande småskoleseminariernas stater.

Vad *statens nuvarande seminarietyggnader i övrigt* beträffar, vill det synas som desamma vore av god beskaffenhet. Den relativt sämsta torde vara folkskoleseminariet i *Härnösand*. Seminariet ifrågasattes av riksdagen till indragning 1929 i skrivelsen (nr 145) i samband med nedläggandet av seminariet i Strängnäs och avslaget å förslaget om indragning för framtiden av parallellavdelningen vid seminariet i Luleå. Seminarieakkunniga önskade i likhet med årets proposition bibehålla detsamma, medan skolöverstyrelsen förorddat dess

nedläggande och förändring till dubbelt småskoleseminarium. Kostnaden har av byggnadsstyrelsen beräknats till 10,600 kronor.

I fråga om de erbjudanden av överlämnande av seminariebyggnader m. m. till staten, som föreligga från ovan angivna landsting och städer (se tabellen) innehålla de tryckta handlingarna i huvudsak följande uppgifter:

Landstingsseminariet i *Linköping* omfattar två seminarieklasser jämte övningsskola om 49 barn. Det är inrymt i en 1910 uppförd tegelbyggnad på grund av betong och med tegeltak. Värmeledning finnes. Tomten om 4,725 kvm har jämte byggnaden av byggnadsstyrelsen värderats till 214,250 kr. Ändringar för ernående av specialrum m. m. beräknas belöpa sig till 9,500 kr. Egen gymnastiksal saknas. För närvarande användes det gamla folkskoleseminariets närbelägna gymnastiksal. Byggnadsstyrelsen finner densamma onödigt stor och vill bygga en ur driftsynpunkt billigare för 37,800 kr., ett förslag som de sakkunniga dock sätta ifråga. Den nuvarande gymnastiksalen användes därjämte av andra skolor i staden.

Stadsfullmäktige i *Kalmar* ha erbjudit staten med full äganderätt nybyggnader jämte tomt för småskoleseminarium, antingen enkelt eller dubbelt. Nuvarande småskoleseminariebyggnader äro olämpliga och otillräckliga. Angående erbjudandets värde se nedan för Göteborg (kostnadsuppgifter saknas nämligen i fråga om Kalmar).

Landstingsseminariet i *Växjö* är, säga de sakkunniga, »inrymt i Växjö stad tillhörig, tämligen flackt och lågt belägen byggnad i en utkant av staden. Denna byggnad fyller icke ens blygsamma anspråk på vare sig ändamålsenlig anordning av lokalutrymmena eller nödtorftigt underhåll. I sitt nuvarande skick måste den anses alldeles olämplig som seminariebyggnad.» Växjö stad har erbjudit staten denna byggnad, varjämte staden erbjudit sig att bidra till byggnadens om- och tillbyggnad, till ett dubbelseminarium med 75,000 kr. eller till ett enkelseminarium med 50,000 kr. Kostnaderna för byggnadens förändring till dubbelseminarium beräknas till 157,000 kr. och dess ändring till enkelseminarium till 116,000 kr.

Landstingsseminariet i *Lund* har två seminarieavdelningar samt övningsskola om 57 barn. Det är inrymt i en landstinget tillhörig centralt belägen fastighet. Byggnaderna äro uppförda på 1840-talet (bostadsbyggnaden), 1885, 1892 och 1921 och vissa av dem betecknas såsom mindre tillfredsställande. Tomten omfattar 3,225 kvm och är väl disponerad. Fastigheten är taxerad till 211,000 kronor, men är av byggnadsstyrelsen värderad till 172,250 kr. Ett av byggnadsstyrelsen uppgjort förslag till ändringar, vilket slutar på 70,200 kronor, skulle enligt de sakkunniga åt seminariet giva ändamålsenliga lokaler.

Landstingsseminariet i *Halmstad* omfattar två seminarieavdelningar samt övningsskola om 26 barn. Byggnaden består av en äldre och en yngre del, uppförda resp. 1906 och 1921. Efter erforderliga reparationer anses den äldre delen av de sakkunniga bliva god; den 1921 uppförda delen betecknas såsom mycket god. Tomten, ursprungligen 975 kvm, har utvidgats med 750 kvm. Utvidgningen anses icke ändamålsenlig, men en bättre tomtlösning kan vinnas, varigenom densamma skulle bliva tillhoppa 2,525 kvm. Fastigheten är taxerad till 110,000 kr. Byggnadsstyrelsen beräknar värdet till 161,250 kr. Ändringsarbeten så att lokalerna ansluta sig till normaltypen för småskoleseminarierna skulle draga en kostnad av 31,600 kr.

Stadsfullmäktige i *Göteborg*, varest för närvarande finnes ett staden tillhörigt seminarium, inrymt i en folkskolebyggnad, ha genom skrivelse den 22 juni 1931 erbjudit staten med full äganderätt nybyggnader och erforderliga tomtutrymmen för småskoleseminarium, antingen enkelt eller dubbelt. Av en bi-

lagd ekonomisk utredning framgår, att kostnaderna för ett dubbelseminarium skulle uppgå till omkring 300,000 kronor.

Beträffande småskoleseminariet i *Skara*, som arbetar i av landstinget i staden förhyrda lokaler, hava stadsfullmäktige i Skara och Skaraborgs läns landsting vardera erbjudit staten 25,000 kr. såsom bidrag till inköp av den fastighet, vari seminariet är inrymt. Byggnadsstyrelsen har framhållit, att seminariet i Skara i fråga om lokaler är sämst ställt av alla, som den haft att undersöka. Såsom ovan framhållits har man därför icke numera ifrågasatt att förlägga ett småskoleseminarium till dessa lokaler.

Landstingsseminariet i *Kristinehamn* är inrymt i en staden tillhörig fastighet. Det omfattar två seminarieklasser samt övningsskola med 24 elever. Byggnaden är av tegel med plåttak och uppvärmningen varmluft. Byggnaden ligger på samma tomt som realskolan och läget är fritt och förmånligt. Den har av byggnadsstyrelsen åsatts ett värde av 87,750 kronor och är uppförd 1906 för 60,000 kronor. Nödiga utrymmen enligt normaltypen skulle erhållas för 132,800 kronor, därav för nybyggnadsarbeten 99,500 kronor. Sakkunniga anse, att förenklingar i byggnadsprogrammet äro möjliga att genomföra. Efter viss utredning genom byggnadsstyrelsen ha kostnaderna härför uppskattats till 83,300 kronor.

Landstingsseminariet i *Falun* har två seminarieklasser samt en övningsskola med 42 barn. Fastighet äges av landstinget. Den är uppförd 1904—1905. Byggnaden är av tegel på grund av granit och taket tegeltäckt. Varmvattenvärmeledning finnes inlagd. Byggnaden är i mycket gott skick och väl inredd. Tomten omfattar 1,680 kvm. Taxeringsvärdet är 96,000 kr. och fastigheten har av byggnadsstyrelsen värderats till 159,800 kronor. Två olika ändringsprojekt föreligga, av vilka de sakkunniga förordat det mindre, som skulle draga en kostnad av 13,700 kronor. Det större projektet, vari ingå tillbyggnadsarbeten med 52,000 kr., slutar på tillhoppa 67,700 kr.

Landstingsseminariet i *Härnösand* arbetar med två seminarieklasser och har en övningsskola med 38 elever. Seminariebyggnaden har uppförts på 1870-talet (ursprungligen dövstumsskola) och togs 1896 i anspråk för seminariets räkning. Såväl seminariebyggnaden som vaktmästarebostaden äro uppförda av trä på grund av granit och taken äro täckta med plåt. Uppvärmningen sker medelst kakelugnar och kaminer. Tomten omfattar 3,920 kvm. Byggnader och tomt ha värderats till 86,700 kronor; taxeringsvärdet är 50,000 kr. Ändringsarbetena vid ett övertagaande av staten ha beräknats till 87,600 kronor, varav för en gymnastiklokal 41,800 kronor. De sakkunniga ha icke ansett sistnämnda lokal erforderlig och genom vissa dispositioner anses kostnadssumman kunna väsentligt nedbringas.

Landstingsseminariet i *Östersund* har två seminarieavdelningar och övningsskola med 38 elever. Seminariebyggnaden är uppförd 1909. Läget är fritt och vackert, tomten rymlig och lämplig. Byggnaden är uppförd av tegel på kalkstensgrund med sockel och yttertrappor av samma material samt täckt med plåttak. Centralvärme finnes. Byggnaden är enligt de sakkunniga »stabil och väl underhållen med synnerligen spatiöst tilltagna utrymmen, lämplig och tillräcklig för sitt ändamål». Fastigheten är taxerad till 80,000 kronor och har av byggnadsstyrelsen värderats till 165,000 kronor. Vissa ändringar draga en kostnad av 6,800 kronor.

De ovan meddelade uppgifterna rörande beskaffenheten av byggnaderna vid vissa av de folkskoleseminarier, som enligt propositionen skola bibehållas, och om innebörden av föreliggande erbjudanden från vissa landsting och städer, torde i korthet kunna summeras sålunda:

att de nuvarande seminariebyggnaderna främst i Strängnäs, Kalmar och Skara, men även i Landskrona och Härnösand, av vilka de fyra förstnämnda en-

ligt propositionen skola användas såsom småskoleseminarier, äro bristfälliga, ehuru fullständiga uppgifter om kostnaderna för deras iståndsättande icke stå till buds;

att vissa av de nuvarande småskoleseminarierna, vilkas byggnader erbjudits staten med full äganderätt, i främsta rummet seminarierna i Linköping, Falun och Östersund, hava goda lokaler, som enligt beräkningarna endast kräva obetydliga kostnader för ändringsarbeten;

att erbjudandena från stadsfullmäktige i Kalmar och Göteborg om uppförande av nybyggnader för dubbla småskoleseminarier, vilka jämte erforderlig tomtmark med full äganderätt skulle överlämnas till statsverket, givetvis skulle innebära ytterst fördelaktiga lösningar av lokalfrågorna för seminarier av denna typ;

att seminarieträdgårdarna i Strängnäs, Kalmar, Skara och Landskrona, vilka ej erfordras för småskoleundervisningens bedrivande, göra lokalfrågorna för statsverket dyrare än som ur undervisningens synpunkt är nödvändigt.

I propositionen upptages den del av kostnaderna för ändrings- och reparationsarbetena m. m. vid nuvarande folkskoleseminarierna i Strängnäs och Skara, som skulle drabba statsverket, till 150,320 kr. (sid. 120). Några motsvarande utgifter anses däremot icke erforderliga för förändring av folkskoleseminariet i Kalmar till enkelt småskoleseminarium och folkskoleseminariet i Landskrona till dubbelt småskoleseminarium. Med utgångspunkt från de sifferuppgifter, som föreligga, skall emellertid ett försök här göras att uppskatta det ungefärliga nuvärdet av de byggnads- och ändringskostnader, ävensom merutgifter för fastigheternas underhåll, som skulle föranledas av ett bifall till propositionen om en definitiv inpassning av dessa byggnader i småskoleseminarieorganisationen. Denna beräkning tar sig sålunda ut:

ändringsarbeten i Strängnäs jämte ny värmeledning (sid. 119)	98 800 kr.
rumsinventarier » » (sid. 120)	9 500 »
ändringsarbeten i Skara (sid. 119), varav 50 000 från landsting och stad	150 800 »
» » Kalmar omfattande värmeledning och vaktmästarebostad enl. byggnadsstyrelsen (beräkningen avser dubbelseminarium; sakk. sid. 214)	52 000 »
» » Landskrona (?)	50 000 »
	<hr/>
	Kronor 361 000
årliga anslag för underhåll av trädgårdarna 12 900 kr.	
kapitaliserat efter 5 procent	Kronor 258 000
	<hr/>
	Summa kronor 619 000

De beräknade engångsutgifterna för att åt de tre ovan nämnda småskoleseminarierna, vilka för närvarande enligt föreliggande uppgifter hava goda lokaler, giva en prägel, som närmare ansluter sig till det uppgjorda normalprogrammet för byggnaderna vid statens småskoleseminarier, äro enligt de föreliggande beräkningarna upptagna till:

ändringsarbeten vid småskoleseminariet i Linköping	9 500 kr.
» » » » Falun	13 700 »
» » » » Östersund	6 800 »
	<hr/>
	Kronor 30 000

Det synes uppenbart, att tillgången på byggnader för en seminarieorganisation av den omfattning, som i propositionen innefattas, är fullt tillräcklig utan att nytt kapital av större omfattning behöver nedläggas i nybyggnader eller

mera omfattande tillbyggnads- och ändringsarbeten. Tidsläget är icke sådant, att det medgiver dylik kapitalförstöring. Även om sålunda en ur andra synpunkter mera tillfredsställande organisation skulle vinnas genom uppförande av nya dubbelseminarier i Kalmar och Göteborg för utbildning av lärare för småskolans behov, synas dessa erbjudanden icke för närvarande böra av staten antagas. Finansdepartementets maning till sparsamhet i kommunernas förvaltning borde likaledes förbjuda sådana dispositioner, varigenom man för bristfälliga och för organisationen onödiga seminariebyggnaders förbättring kräver kommunala bidrag. Icke heller statsmedel av större omfattning synas i nuvarande stånd böra för sådana ändamål tagas i anspråk. Kungl. Maj:ts förslag i vad det gäller seminariebyggnaderna i Strängnäs och Skara förändring till dubbla småskoleseminarier böra därför bestämt avvisas. Däremot synes det — under förutsättning att bristfälligheterna i byggnaderna i Kalmar och Landskrona icke kräva medel för mera omfattande reparationer — icke föreligga hinder för desammas användning för någon period framåt på sätt i propositionen avses. Det måste nämligen förutses, att den nya organisationen inom en ej alltför avlägsen framtid kommer att behöva ytterligare beskäras. I mycket är detta beroende på i vilken utsträckning studenter för framtiden komma att utbildas till folkskollärare och huruvida i motionen ifrågasatt utredning angående 1-åriga kurser för utbildning av studenter till småskolläraryrket lärer till beslut om sådana kursers inrättande.

Såsom ovan visats skulle vid disponerandet av statens seminariebyggnader på sätt i propositionen föreslagits förefinnas ett överskott på ej mindre än 21 klassrum, motsvarande lokalbehovet för 11 2-åriga examensavdelningar. I den mån antalet 2-åriga studentavdelningar ökas på de 4-åriga avdelningarnas bekostnad, uppstår ytterligare överskott på lokaler. Emellertid måste man härvid räkna med ett ökat behov av övningsklasser. Detta nödvändiggör ett något större behov av reservlokaler än som eljest skulle ansetts behöfligt.

I motionen har framhållits, att dubbelseminarierna genomgående äro en fördelaktigare organisationsform än enkelseminarierna. Med hänsyn därtill, att nybyggnader eller större ombyggnader icke rimligen böra verkställas i nuvarande tid och det för en rätt avsevärd tid framåt torde finnas ett överskott av lärare, som nu äro bundna vid seminarieorganisationen och för vilka ändock måste sörjas, kan det måhända vara lämpligt att för en övergångsperiod vad småskoleseminarierna beträffar upprätthålla ett större antal enkelseminarier än som eljest skulle vara av omständigheterna betingat.